

การตรวจสอบสถานะด้านความยั่งยืนขององค์กรกับการเปลี่ยนผ่านเชิงกระบวนทัศน์
ทางกฎหมาย: ผลกระทบต่อความรับผิดชอบของภาคธุรกิจในห่วงโซ่อุปทานโลก
**Corporate Sustainability Due Diligence and the Legal Paradigm Shift:
Implications for Business Liability in the Global Supply Chain**

ศุภกัญญา แข็งแรง (Supakanya Khangrang)¹

ธรรมศักดิ์ เสนามิตร (Thammasak Senamitr)²

^{1,2}สาขาบริหารธุรกิจบัณฑิต วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Bachelor of Business Administration, International College, Khon Kaen University

E-mail: supakanya.khangrang@gmail.com

Received: 25 September 2025

Revised: 5 December 2025

Accepted: 9 December 2025

บทคัดย่อ

ระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบสถานะด้านความยั่งยืนขององค์กร (Corporate Sustainability Due Diligence Directive - CSDDD) ของสหภาพยุโรป มิได้เป็นเพียงการเพิ่มภาระผูกพันทางกฎหมายแก่ภาคธุรกิจ แต่ถือเป็นการปฏิวัติเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ที่ท้าทายหลักการพื้นฐานของกฎหมายธุรกิจ กฎหมายระหว่างประเทศ และธรรมเนียมปฏิบัติโลกอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ความท้าทายและผลกระทบทางกฎหมายอันซับซ้อนที่เกิดจาก CSDDD ในเชิงลึก โดยจะเริ่มต้นจากการสำรวจรากฐานและวิวัฒนาการทางกฎหมายที่ปูทางโดยคำพิพากษาสำคัญในสหราชอาณาจักรและกฎหมาย Loi de Vigilance ของฝรั่งเศส ซึ่งนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายนอกอาณาเขต (Extraterritoriality) ซึ่งอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจของตลาดยุโรป หรือที่เรียกว่า "The Brussels Effect" เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลกิจกรรมทางธุรกิจทั่วโลก จากนั้นจะเจาะลึกถึงหลักการสำคัญของระเบียบฯ คือหน้าที่ในการตรวจสอบสถานะ (Due Diligence) ตามมาตรา 5 - 11 พร้อมทั้งวิเคราะห์อุปสรรคเชิงปฏิบัติในการนำหลักการเหล่านี้ไปใช้ในห่วงโซ่อุปทานที่ซับซ้อน นอกจากนี้ บทความจะวิเคราะห์ปัญหาเชิงนิติศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของกรรมการบริษัท (Directors' Duties) จากกระบวนทัศน์ "ทุนนิยมเพื่อผู้ถือหุ้น" (Shareholder Capitalism) ของมิลตัน ฟรีดแมน ไปสู่ "ทุนนิยมเพื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย" (Stakeholder Capitalism) และปัญหาความขัดกันแห่งกฎหมาย (Conflict of Laws) ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อข้อกำหนดของ

CSDDD สวนทางกับกฎหมายท้องถิ่นในประเทศที่สาม ประเด็นสำคัญที่สุดคือการวิเคราะห์กลไกความรับผิดทางแพ่ง (Civil Liability) ตามมาตรา 29 ซึ่งเปิดช่องให้ผู้เสียหายจากทั่วทุกมุมโลกสามารถฟ้องร้องบริษัทแม่ในศาลยุโรปได้โดยตรง อันนำมาซึ่งความท้าทายมหาศาลในเรื่องภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causation) และการเลือกใช้กฎหมาย (Choice of Law) ในการดำเนินคดีข้ามพรมแดน สุดท้าย บทความจะสรุปว่า CSDDD ไม่ได้สร้างเพียงกฎเกณฑ์ แต่กำลังก่อร่าง "ระบบนิเวศทางกฎหมาย" (Legal Ecosystem) ด้านความรับผิดชอบและการเยียวยาขึ้นใหม่ ซึ่งจะนำไปสู่การตีความการถกเถียง และการดำเนินคดีทางนิติศาสตร์ที่จะเปลี่ยนโฉมหน้าความรับผิดชอบของบริษัทข้ามชาติไปอย่างสิ้นเชิง

คำสำคัญ: การตรวจสอบสถานะด้านความยั่งยืนขององค์กร, การบังคับใช้กฎหมายนอกอาณาเขต, ห่วงโซ่อุปทานโลก, ความรับผิดทางแพ่ง, ความรับผิดชอบของบริษัท

Abstract

The European Union's Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) is not merely an addition to the legal obligations of the business sector; it represents a paradigm shift that challenges the foundational principles of corporate law, international law, and global governance in an unprecedented manner. This article aims to provide an in-depth analysis of the complex legal challenges and implications arising from the CSDDD.

It begins by exploring the legal foundations and evolution paved by landmark judgments in the United Kingdom and France's *Loi de Vigilance*, which have established the groundwork for the directive's extraterritorial application. This approach leverages the economic power of the European market, the so-called "Brussels Effect" as an instrument to regulate global business activities. Subsequently, the article delves into the core of the directive: the due diligence duty stipulated in Articles 5 - 11, comparing it with existing international frameworks such as the UNGPs and OECD Guidelines, while also examining the practical impediments to its implementation within complex supply chains.

Furthermore, the article analyzes critical jurisprudential issues, including the transformation of directors' duties from Milton Friedman's "Shareholder Capitalism" paradigm to "Stakeholder Capitalism," and the potential for conflict of laws where CSDDD requirements contradict the local laws of third countries. A pivotal aspect of the analysis is the civil liability mechanism under Article 29, which allows victims from around the globe to bring direct legal action against parent companies in European courts. This

gives rise to formidable challenges concerning the burden of proof, causation, and choice of law in transnational litigation.

Finally, the article concludes that the CSDDD is not just creating rules but is forging a new "Legal Ecosystem" of accountability and remedy. This will inevitably lead to new interpretations, legal debates, and litigation that will fundamentally reshape the landscape of multinational corporate accountability.

Keywords: Corporate Sustainability Due Diligence (CSDDD), Extraterritoriality, Global Supply Chain, Civil Liability, Corporate Accountability

บทนำ

จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ จาก CSR สู่วาระผูกพันทางกฎหมายที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ภูมิทัศน์ของความรับผิดชอบต่อธุรกิจกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งประวัติศาสตร์ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 การจัดการปัญหาสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ทั่วโลก ถูกมองว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility - CSR) ซึ่งดำเนินไปบนพื้นฐานของ "ความสมัครใจ" (Voluntary Basis) และมักขับเคลื่อนด้วยแรงกดดันจากตลาดและชื่อเสียงขององค์กร บริษัทขนาดใหญ่อาจจัดทำรายงานความยั่งยืนที่สวยหรู กำหนดประมวลจริยบรรณสำหรับลูกค้า หรือบริจาคเงินเพื่อการกุศลในโครงการต่าง ๆ แต่การกระทำเหล่านี้มักมีเป้าหมายหลักเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี (Public Relations) และที่สำคัญคือปราศจากสภาพบังคับทางกฎหมายที่แท้จริง (Lack of Legal Teeth) บริษัทสามารถเลือกที่จะทำหรือไม่ทำก็ได้ และสามารถปฏิเสธความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นในโรงงานของซัพพลายเออร์ที่อยู่ห่างไกลออกไป โดยอาศัยเกราะป้องกันทางกฎหมายที่แข็งแกร่งอย่าง หลักการแยกความเป็นนิติบุคคล (Corporate Veil) และข้อจำกัดด้านเขตอำนาจศาล (Jurisdictional Limitations) (Ruggie, 2011)

อย่างไรก็ตาม กฎระเบียบ CSDDD ของสหภาพยุโรปได้ยุติแนวทางความสมัครใจ และกำหนดให้การดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนกลายเป็นข้อบังคับตามกฎหมาย กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้เป็นเพียงการยกระดับมาตรฐาน CSR ให้สูงขึ้น แต่เป็นการสร้าง "กระบวนทัศน์ใหม่" (New Paradigm) ทางกฎหมาย ที่กำหนดให้การเคารพสิทธิมนุษยชนและการปกป้องสิ่งแวดล้อมเป็น "ภาระผูกพันทางกฎหมาย" (Legal Obligation) ที่มีบทลงโทษรุนแรงหากไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับของ CSDDD ที่บังคับให้บริษัทขนาดใหญ่ที่ดำเนินธุรกิจในตลาดยุโรปต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นตลอด "ห่วงโซ่กิจกรรม" (Chain of Activities) ของตนเอง ซึ่งเป็นนิยามที่กว้างไกลกว่าห่วงโซ่อุปทานแบบดั้งเดิม โดยครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำ (ซัพพลายเออร์วัตถุดิบ) ไปจนถึงปลายน้ำ (การจัดจำหน่าย) ไม่ว่าจะเป็นเกิดขึ้นที่มุมใดของโลกก็ตาม

บทความนี้ทำการวิเคราะห์ในเชิงลึกถึงประเด็นปัญหาและความท้าทายทางกฎหมายอันเนื่องมาจาก CSDDD ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่กระทบรากฐานของกฎหมายบริษัทและกฎหมายระหว่างประเทศ โดยจะเริ่มต้นจากการพิจารณาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายนอกอาณาเขต ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ CSDDD มีผลกระทบในระดับโลก จากนั้นจะเจาะลึกไปยังหน้าที่ในการตรวจสอบสถานะ (Due Diligence) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมาย และวิเคราะห์ความท้าทายในการนำไปปฏิบัติจริง รวมถึงปัญหาความขัดแย้งกับกฎหมายท้องถิ่น ส่วนที่สำคัญที่สุดของบทความนี้จะนำเสนอการวิเคราะห์กลไกความรับผิดทางแพ่ง (Civil Liability) และความซับซ้อนของการดำเนินคดีข้ามพรมแดน ซึ่งเป็น "คมดาบ" ที่ทำให้ CSDDD มีผลบังคับใช้อย่างแท้จริง

เนื้อหา

1. รากฐานและวิวัฒนาการ: บรรทัดฐานจากอังกฤษและฝรั่งเศส

ในปี 2019 ศาลสูงสุดของสหราชอาณาจักร (UK Supreme Court) ได้วางหลักการสำคัญไว้ในคดี Vedanta (Vedanta Resources Plc v Lungowe)* ว่าบริษัทแม่ (Parent Company) สามารถมีความรับผิดชอบโดยตรง (Duty of Care) ต่อบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของบริษัทย่อย (Subsidiary) ในต่างประเทศได้ หากเข้าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อต่อไปนี้ ได้แก่ ข้อหนึ่ง การควบคุมการดำเนินงาน (Control) บริษัทแม่ได้เข้าไปควบคุมหรือกำกับดูแลการดำเนินงานของบริษัทย่อยอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม ข้อสอง การออกนโยบายกลุ่ม (Group-wide Policies) บริษัทแม่ได้ประกาศใช้นโยบายด้านความยั่งยืน (Sustainability) หรือ CSR ที่มีผลบังคับใช้กับทุกบริษัทในเครือ และนำเสนอต่อสาธารณะว่าตนเองมีมาตรฐานการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนที่ครอบคลุมถึงบริษัทย่อยด้วย ข้อสาม การให้คำแนะนำหรือบริการ (Advice/Services) บริษัทแม่ได้ให้คำแนะนำหรือบริการด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกิดความเสียหายแก่บริษัทย่อย ศาลพบว่า Vedanta ได้เผยแพร่รายงานความยั่งยืนที่ระบุว่าตนเองมีหน้าที่ดูแลมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทในเครือทั้งหมด ซึ่งถือเป็นการยอมรับความรับผิดชอบ (Assumption of Responsibility) โดยปริยาย ดังนั้น ศาลอังกฤษจึงมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีนี้ เป็นคดีสำคัญที่เป็นหมุดหมาย (Landmark Cases) ในกฎหมายอังกฤษ ซึ่งได้วางหลักการสำคัญเกี่ยวกับการที่บริษัทแม่ในอังกฤษต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนที่เกิดจากการกระทำของบริษัทย่อยในต่างประเทศ ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องและเป็นรากฐานให้กับกฎหมาย CSDDD ของ EU

* Vedanta Resources Plc v Lungowe, 2019 UKSC 20.

คดีที่สอง คือ คดี Shell (Okpabi and others v Royal Dutch Shell Plc)* ซึ่งมีประเด็นทางกฎหมายที่สำคัญ เช่นเดียวกับคดี Vedanta ในคดีนี้ Shell ต่อบริษัทศาลอังกฤษไม่มีเขตอำนาจ และคดีควรถูกพิจารณาในศาลไนจีเรีย คดีนี้ผ่านการพิจารณาหลายชั้นศาล และในที่สุดก็ขึ้นสู่ศาลสูงสุดแห่งสหราชอาณาจักร ศาลได้พิพากษาและวางหลักการไว้โดยขยายความหลักการจากคดี Vedanta โดยระบุว่า "ระดับของการควบคุมและการแทรกแซงไม่ใช่ปัจจัยเดียว" ในการพิจารณาความรับผิดชอบของบริษัทแม่ ศาลได้เน้นย้ำถึง โครงสร้างการบริหารจัดการของกลุ่มบริษัท ศาลจะพิจารณาว่ากลุ่มบริษัทมีการบริหารจัดการในลักษณะรวมศูนย์หรือไม่ มีการกำหนดมาตรฐาน นโยบาย และแนวปฏิบัติจากบริษัทแม่ส่งไปยังบริษัทย่อยหรือไม่ ศาลยังเปรียบเทียบระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริง ว่าในทางปฏิบัติบริษัทแม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือกำกับดูแลการดำเนินงานของบริษัทย่อยมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ศาลยังพิจารณาจากการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ การที่บริษัทแม่ประกาศนโยบายด้านความยั่งยืนหรือ CSR ต่อสาธารณะ สามารถเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงการยอมรับความรับผิดชอบได้ คำพิพากษานี้ทำให้ชัดเจนขึ้นว่า แม้บริษัทแม่จะไม่ได้ควบคุมการดำเนินงานประจำวันของบริษัทย่อยโดยตรง แต่หากมีการกำหนดกรอบนโยบายจากส่วนกลางก็อาจเพียงพอที่จะทำให้เกิดความรับผิด (Duty of Care) ได้

กฎหมาย "Loi de Vigilance" ของฝรั่งเศส (ปี 2017)** เป็นต้นแบบของกฎหมาย CSDDD ของ EU โดยบังคับให้บริษัทฝรั่งเศสขนาดใหญ่ต้องจัดทำ "แผนการระมัดระวัง" เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมตลอดทั้งซัพพลายเชน หากไม่ปฏิบัติตามอาจถูกฟ้องร้องได้ ตัวอย่างสำคัญคือคดี TotalEnergies ที่ถูกกลุ่ม NGO ฟ้องร้องว่าแผนฯ บกพร่อง จนทำให้เกิดผลกระทบในโครงการที่ยั่งยืนและแทนชาเนีย แม้ในท้ายที่สุดศาลจะยกฟ้องเนื่องจากคำฟ้องกว้างเกินไป แต่คดีนี้ก็ได้สร้างบรรทัดฐานสำคัญคือ ยืนยันว่าศาลฝรั่งเศสมีอำนาจพิจารณาผลกระทบที่เกิดในต่างประเทศได้ ซึ่งให้เห็นความยากในการฟ้องร้อง ซึ่งผู้ฟ้องต้องระบุข้อบกพร่องของแผนได้อย่างเฉพาะเจาะจง ความท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายนี้เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้สหภาพยุโรปต้องพัฒนากฎหมาย CSDDD ขึ้นมาเพื่อสร้างมาตรฐานเดียวกันทั้งภูมิภาค***

นอกจากนี้ ยังมีคดีอื่น ๆ ที่น่าสนใจ คดี Yves Rocher (Sherpa, 2023) ในตุรกี NGO ฟ้องบริษัทเครื่องสำอาง Yves Rocher โดยกล่าวหาว่าซัพพลายเออร์ในตุรกีละเมิดสิทธิแรงงานและเสรีภาพในการรวมตัวของสหภาพแรงงาน ซึ่งแผนการระมัดระวังของ Yves Rocher ไม่ได้ครอบคลุมหรือป้องกันความเสี่ยงนี้อย่างเพียงพอ ต่อมา คดี Suez (Business & Human Rights Resource Centre, 2024) ในชิลี NGO ฟ้องบริษัทจัดการน้ำ Suez เกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากบริษัทย่อยในชิลี นอกจากนี้ ยังมีคดี

* Okpabi v Royal Dutch Shell Plc, 2021 UKSC 3.

** Loi n° 2017-399 du 27 mars 2017 relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre [Law No 2017-399 of 27 March 2017 on the duty of vigilance of parent companies and ordering companies].

*** Friends of the Earth France v. TotalEnergies SE, Tribunal Judiciaire de Paris, February 28, 2023, RG No. 22/53942.

Casino (ซูเปอร์มาร์เก็ต) (Business & Human Rights Resource Centre, 2024) ในบราซิล โดย NGO ฟ้อง Casino กรุ๊ป เกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่าในอเมซอนที่เชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานเนื้อวัวและถั่วเหลืองจากบราซิล

2. การวิเคราะห์ผลกระทบและความท้าทายทางกฎหมายของ CSDDD

2.1 ปัญหาเรื่องขอบเขตอำนาจรัฐและการบังคับใช้กฎหมายนอกอาณาเขต (State Authority and Extraterritorial Enforcement of Law)

โดยปกติแล้ว กฎหมายของประเทศหนึ่ง ๆ จะสามารถบังคับใช้ได้เพียงภายในเขตแดนของตนเองเท่านั้น แต่กฎหมาย CSDDD กลับอาศัยอำนาจทางการตลาดของตนเพื่อบังคับใช้กฎหมายกับกิจกรรมทั่วโลกของบริษัทที่ต้องการเข้าถึงตลาดยุโรป ประเด็นนี้ทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับความสมดุลระหว่างการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนกับการเคารพอำนาจอธิปไตยของชาติ (Zaidan & Ibrahim, 2024) ภูมิทัศน์ของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรที่กำลังเปลี่ยนแปลงนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างอำนาจรัฐ อิทธิพลของบริษัท และสวัสดิภาพของสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้ถูกหล่อหลอมโดยพลวัตทางสังคมและการเมืองในภาพรวม (Kang, 2024) สิ่งนี้ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของ “การกำกับดูแลแบบหลายระดับ” (multi-level governance) โดยที่สหภาพยุโรปทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางระหว่างผลประโยชน์ของรัฐกับการกำกับดูแลในระดับโลก และส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบริษัทข้ามพรมแดนในระดับต่าง ๆ แนวทางนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นของ “ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ” (non-state actors) ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่บทบาทของรัฐมีจำกัดหรือกำลังถดถอยลง (Ba, 2020) ในขณะเดียวกัน แม้ว่าบริษัทจะไม่ใช่ผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศโดยตรง แต่ก็มีอิทธิพลอย่างมาก ซึ่งทำให้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงความรับผิดชอบของบริษัท (corporate accountability) ในระดับสากลให้ดีขึ้น (Macchi & van Zeven, 2021) และยังจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกรอบธรรมาภิบาลของบริษัทอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อข้อเรียกร้องด้านสิ่งแวดล้อมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Aguilera & Ruiz-Castillo, 2025)

2.2 ความขัดแย้งกับกฎหมายท้องถิ่น (Conflict of Laws)

ในบางกรณี กฎเกณฑ์เหล่านี้ไม่อาจนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขัดแย้งหรือย้อนแย้งกับกฎหมายท้องถิ่นหรือประเพณีปฏิบัติในท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น CSDDD อาจเรียกร้องให้บริษัทต้องสนับสนุนการรวมตัวของสหภาพแรงงาน แต่กฎหมายท้องถิ่นของประเทศนั้นอาจจำกัดสิทธิในการรวมตัว หรือ CSDDD อาจต้องการข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่ละเอียดอ่อน แต่กฎหมายท้องถิ่นถือว่าเป็นความลับของรัฐ ประเด็นทางกฎหมาย คือ บริษัทควรปฏิบัติตามกฎหมายใด CSDDD บอกให้บริษัทใช้ “อิทธิพล” (Leverage) เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ไม่ได้ให้คำตอบที่ชัดเจนว่าหากเกิดความขัดแย้งทางกฎหมายโดยตรงจะอย่างไร

นอกจากนี้ กฎเกณฑ์ดังกล่าวยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของกรรมการบริษัท (Directors' Duties) ซึ่งกระทบต่อแนวคิดพื้นฐานหรือหลักการสำคัญของกฎหมายบริษัท (Corporate Law) โดยปกติแล้ว

หน้าที่หลักของกรรมการบริษัท (Fiduciary Duty) คือการกระทำการเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของบริษัทและผู้ถือหุ้น (มุ่งเน้นกำไร) แต่ CSDDD ได้เปลี่ยนแปลงสิ่งนี้ โดยกำหนดให้กรรมการต้องพิจารณาถึงผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมในการตัดสินใจทางธุรกิจด้วย ซึ่งหากมองในแง่จริยธรรมก็เป็นการสอดแทรกจริยธรรมเข้าไปในการประกอบธุรกิจ แต่หากมองในแง่แนวคิดของการทำธุรกิจ การทำธุรกิจนั้นมุ่งแสวงหากำไร ซึ่งอาจเป็นการลดแรงจูงใจของผู้ประกอบการในการทำธุรกิจที่มุ่งเป้าไปที่กำไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนจาก "ทุนนิยมเพื่อผู้ถือหุ้น" (Shareholder Capitalism) ไปสู่ "ทุนนิยมเพื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย" (Stakeholder Capitalism) เป็นการเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดของการทำธุรกิจ ซึ่งกรรมการบริษัทอาจจะต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างสูงในการหาสมดุลระหว่างความพึงพอใจของผู้ถือหุ้นและความพึงพอใจของสังคมหรือของผู้บริโภคโดยรวม ดังนั้น กรรมการบริษัทจะได้รับแรงกดดันทั้ง 2 ทางทั้งจากผู้ถือหุ้นและจาก NGO (European Union, 2024)

2.3 ความรับผิดชอบทางแพ่งและการฟ้องร้องข้ามพรมแดน (Civil Liability and Cross-Border Litigation)

กฎหมาย Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) ของสหภาพยุโรปได้สร้างบรรทัดฐานใหม่ โดยเปิดทางให้ผู้ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมของบริษัทในห่วงโซ่อุปทานนอก EU สามารถฟ้องร้องบริษัทแม่ในศาลของประเทศสมาชิก EU เพื่อเรียกร้องค่าชดเชยได้ เช่น แรงงานในไทยที่เผชิญสภาพการทำงานไม่ปลอดภัย หรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษ กลไกนี้ช่วยให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงความยุติธรรมข้ามพรมแดน ซึ่งอาจไม่สามารถทำได้ในประเทศตนเอง อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธินี้ต้องเผชิญความท้าทาย เช่น ภาระการพิสูจน์ความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำของบริษัทแม่ใน EU กับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเป็นเรื่องยากจากความซับซ้อนของห่วงโซ่อุปทาน นอกจากนี้ยังมีปัญหาความแตกต่างของกฎหมาย มาตรฐานแรงงานและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลและการบังคับใช้คำพิพากษาในต่างประเทศ ทำให้ต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายและความแน่นอนทางกฎหมายแก่บริษัท (European Union, 2024)

การพิจารณาว่าจะใช้กฎหมายของประเทศที่เกิดความเสียหายหรือของสหภาพยุโรปในการตัดสินใจคดีข้ามพรมแดนมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยกฎหมายท้องถิ่นสะท้อนถึงหลักอธิปไตยของรัฐ ส่วนกฎหมาย EU อาจมีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมที่สูงกว่า ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหาย การเลือกกฎหมายที่จะใช้ส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของคดีอย่างมาก นอกจากนี้ ความซับซ้อนของห่วงโซ่อุปทานทำให้การกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของบริษัทแม่เป็นเรื่องท้าทาย แม้บริษัทแม่ไม่ได้มีส่วนโดยตรง แต่หากไม่ใช้มาตรการป้องกันความเสี่ยงที่เหมาะสมก็อาจต้องรับผิดชอบ การประเมินมาตรการเหล่านี้ต้องคำนึงถึงความหลากหลายของบริษัทในแต่ละประเทศ สุดท้าย ประเด็นการบังคับใช้กฎหมายนอกอาณาเขตของกฎหมาย EU ยังก่อให้เกิดคำถามว่า EU สามารถกำหนดมาตรฐานต่อกิจกรรมของบริษัทนอกเขตแดนได้เพียงใด โดยไม่ละเมิดอธิปไตยของรัฐอื่น (Van and Ryngaert, 2024)

การเรียกร้องค่าเสียหายภายใต้ CSDDD เกี่ยวข้องกับประเด็นทางกฎหมายที่ซับซ้อน โดยเฉพาะ การพิสูจน์ความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำของบริษัทแม่กับความเสียหายในต่างประเทศ ซึ่งมักเป็นเรื่อง ยาก เนื่องจากผู้เสียหายอาจเข้าถึงข้อมูลหรือหลักฐานได้จำกัด โดยเฉพาะในประเทศที่ระบบยุติธรรมอ่อนแอ ศาลอาจต้องใช้กฎพิเศษ เช่น การคาดการณ์เชิงสาเหตุ (Causal Forecasting) (National Research Council of the National Academies, 2011, pp. 211–302) หรือเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ไปยังบริษัทแม่ และอาศัยกลไก การค้นหาพยานหลักฐานระหว่างประเทศเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหาย นอกจากนี้ ความซับซ้อนของห่วงโซ่ อุปทานที่เกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายในหลายประเทศ ทำให้การกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบเป็นเรื่องยาก แนวทางหนึ่งคือการใช้หลักความรับผิดชอบร่วมและหลายคน ให้บริษัทแม่รับผิดชอบได้แม้ผู้มีส่วนร่วมรายอื่น และ อาจต้องพัฒนากฎเกณฑ์การแบ่งความรับผิดชอบตามระดับการควบคุม อิทธิพล และความรู้ของแต่ละฝ่ายในห่วงโซ่อุปทาน (Roorda, 2023)

มาตรา 29 ของ CSDDD ถือเป็นหนึ่งในกลไกที่ปฏิวัติวงการและก่อให้เกิดคำถามเชิงกฎหมายที่ ซับซ้อนและท้าทายอย่างมาก จะมีปัญหาทางกฎหมายที่สำคัญที่จะเกิดขึ้นตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ประการแรก ปัญหาด้านเขตอำนาจศาลและความขัดกันแห่งกฎหมาย (Jurisdiction and Conflict of Laws) อาจเกิดปัญหาในการเลือกศาล (Forum Shopping) ผู้เสียหายอาจเลือกยื่นฟ้องในประเทศสมาชิก EU ที่มีกฎหมายหรือกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นประโยชน์ต่อโจทก์มากที่สุด ซึ่งอาจสร้างความ ไม่แน่นอนให้กับบริษัทจำเลย บริษัทจำเลยใน EU อาจยกข้อต่อสู้ว่า ศาลใน EU ไม่ใช่ศาลที่สะดวกในการ พิจารณาคดี (Forum Non Conveniens) เพราะเหตุการณ์ พยานหลักฐาน และผู้เสียหายล้วนอยู่นอก EU เช่น ในประเทศไทย และควรให้ศาลในประเทศนั้น ๆ เป็นผู้พิจารณา อย่างไรก็ตาม เจตนารมณ์ของ CSDDD คือ การให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมใน EU จึงต้องรื้อว่าศาลจะให้น้ำหนักกับ ข้อต่อสู้นี้อย่างไร นอกจากนี้ ยังเกิดคำถามว่าจะใช้บังคับกฎหมายใด (Applicable Law) จะใช้กฎหมายของ ประเทศที่เกิดความเสียหาย (Lex Loci Delicti) เช่น กฎหมายแรงงานของไทย หรือจะใช้กฎหมายของ ประเทศที่ตั้งของศาล (Lex Fori) เช่น กฎหมายของเยอรมนีหรือฝรั่งเศส การนำกฎหมายที่แตกต่างกันมาใช้ จะส่งผลต่อการประเมินค่าเสียหายและมาตรฐานความรับผิดชอบอย่างมาก

ประการที่สอง ปัญหาการพิสูจน์ความรับผิดชอบและความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Proving Liability and Causation) เป็นประเด็นที่ท้าทายที่สุดสำหรับฝ่ายโจทก์หรือผู้เสียหาย เนื่องจากภาระการพิสูจน์ที่ซับซ้อน โจทก์ไม่ได้พิสูจน์แค่ว่าซัพพลายเออร์ในไทยละเมิดสิทธิของตน แต่ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าบริษัทแม่ใน EU ล้มเหลว ในการปฏิบัติตามหน้าที่ Due Diligence ที่ "เหมาะสม" (Appropriate) และความล้มเหลวดังกล่าว เป็นสาเหตุโดยตรงที่ทำให้เกิดหรือส่งผลให้ความเสียหายนั้นรุนแรงขึ้น (Causation) มาตรา 7 และ 8 และ มาตราอื่น ๆ ในหมวด Due Diligence กำหนด "มาตรฐานการปฏิบัติ" (Standard of Care) เพื่อที่จะพิสูจน์ "ความล้มเหลว" ตามมาตรา 29 โจทก์จำเป็นต้องอ้างอิงถึง "หน้าที่" ที่บริษัทต้องทำ ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา ต่าง ๆ ดังนี้ ตามมาตรา 8 บริษัทต้องระบุและประเมินผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นจริงและที่อาจเกิดขึ้นต่อ

สิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมในห่วงโซ่อุปทานของตนเอง เช่น โจทก์อาจต้องพิสูจน์ว่า บริษัทแม่ใน EU ไม่เคยทำการประเมินความเสี่ยงด้านแรงงานในโรงงานซัพพลายเออร์แห่งนี้เลย ทั้งที่รู้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงสูง ตามมาตรา 8 เมื่อระบุความเสี่ยงได้แล้ว บริษัทต้องใช้มาตรการที่ "เหมาะสม" (Appropriate measures) เพื่อป้องกัน บรรเทา หรือยุติผลกระทบเหล่านั้น เช่น การจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไข (Corrective Action Plan) การเรียกร้องให้ซัพพลายเออร์ปฏิบัติตามสัญญา การให้ความช่วยเหลือทางการเงินหรือทางเทคนิค หรือแม้กระทั่งการระงับความสัมพันธ์ทางธุรกิจ โจทก์อาจต้องพิสูจน์ว่า แม้บริษัทแม่จะรู้ว่ามีสภาพการทำงานที่อันตราย แต่กลับไม่เคยติดตามผลการแก้ไขของซัพพลายเออร์ หรือไม่เคยใช้มาตรการใด ๆ กดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง

ประเด็นเรื่องการพิสูจน์ Causation การตีความข้อความในมาตรา 29 (Civil Liability) ร่วมกับมาตรา 8 มาตรา 29(1)(b) กำหนดเงื่อนไขที่โจทก์ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า (b) as a result of the failure referred to in point (a) หมายถึง ความเสียหายนั้นเกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากความล้มเหลวของบริษัทในการดำเนินการตามมาตรการล่วงหน้าเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายด้านสิทธิมนุษยชน สภาพแวดล้อม หรือแรงงาน ก่อนที่ปัญหาจะเกิดจริง คำว่า "as a result of" คือตัวที่สร้างภาระการพิสูจน์เรื่อง Causation หรือความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลขึ้นมา โจทก์ต้องเชื่อมโยงให้ได้ว่า ความล้มเหลวของบริษัทแม่ในการดำเนินการตามมาตรการล่วงหน้าเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหาย การตีความคำว่า "มาตรการที่เหมาะสม" ในมาตรา 10 ข้อโต้แย้งที่ว่า ต่อให้ตรวจสอบดีแค่ไหนก็อาจป้องกันไม่ได้ มีรากฐานมาจากการตีความ "หน้าที่" ของบริษัทตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งไม่ได้เป็นหน้าที่แบบเด็ดขาด (Absolute Duty) แต่เป็นหน้าที่ที่ต้องใช้ "ความพยายามที่เหมาะสม" (Duty of Means/Effort) มาตราที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือ มาตรา 10(1) (Preventing adverse impacts) ซึ่งกำหนดให้บริษัทต้องใช้ มาตรการที่เหมาะสม เพื่อป้องกันผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้น "take appropriate measures to prevent the potential adverse impact คำว่า " มาตรการที่เหมาะสม" คือกุญแจสำคัญที่เปิดช่องให้บริษัทจำเลยสามารถต่อสู้ได้ไม่ใช่หน้าที่ในการรับประกันผลลัพธ์กฎหมายไม่ได้บอกว่าบริษัทต้องรับประกันว่าจะไม่มีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้นในซัพพลายเชน 100% แต่บอกให้บริษัทใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อพยายามป้องกัน บริษัทจำเลยจะนำเสนอหลักฐานว่าตนเองได้ใช้มาตรการที่เหมาะสมแล้ว เช่น มีนโยบาย และ Code of Conduct ที่ชัดเจนสำหรับซัพพลายเออร์ มีการประเมินความเสี่ยงและจัดลำดับความสำคัญ มีการตรวจสอบ เป็นประจำตามมาตรฐานอุตสาหกรรม มีกลไกรับเรื่องร้องเรียน

นอกจากกลไกการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง (Civil Liability) ในมาตรา 29 แล้ว CSDDD ยังมีกลไกและมาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยเยียวยา (Remediation) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเป้าหมายของกฎหมายไม่ได้มุ่งเน้นแค่การลงโทษ แต่ต้องการให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุและเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง

ความซับซ้อนของห่วงโซ่อุปทานทำให้เกิดความท้าทายในการตรวจสอบซัพพลายเออร์ในลำดับที่ห้าหรือหกของห่วงโซ่อุปทานทำให้อาจเกิดความไม่โปร่งใสของห่วงโซ่อุปทานระดับโลก บริษัทแม่ใน

ยุโรปอาจมีความสัมพันธ์ทางธุรกิจโดยตรงกับซัพพลายเออร์ Tier 1 เท่านั้น และอาจไม่มีข้อมูลที่ครอบคลุมเกี่ยวกับซัพพลายเออร์ที่อยู่ในระดับที่ลึกลงไปของห่วงโซ่อุปทาน การขาดข้อมูลนี้ทำให้บริษัทแม่ไม่สามารถประเมินความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับซัพพลายเออร์เหล่านั้นได้อย่างแม่นยำ และไม่สามารถดำเนินการมาตรการที่เหมาะสมเพื่อลดความเสี่ยงเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การตรวจสอบซัพพลายเออร์ในระดับที่ลึกลงไปของห่วงโซ่อุปทานอาจต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก ซึ่งอาจเกินขีดความสามารถของบริษัทขนาดเล็กและขนาดกลาง ยิ่งไปกว่านั้น ซัพพลายเออร์ในระดับที่ลึกกว่าของห่วงโซ่อุปทานมักจะตั้งอยู่ในประเทศที่มีการบังคับใช้กฎหมายและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมที่อ่อนแอกว่า ซึ่งทำให้บริษัทแม่ต้องเผชิญกับความท้าทายในการตรวจสอบว่าซัพพลายเออร์เหล่านั้นปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ ความซับซ้อนของห่วงโซ่อุปทานยังทำให้การพิสูจน์ความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำของบริษัทแม่และความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องยาก เนื่องจากอาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนทำให้เกิดความเสียหายนั้น เช่น การกระทำของซัพพลายเออร์รายอื่น หรือเหตุสุดวิสัย (Smit et al., 2020)

มาตรา 2 ของ CSDDD กำหนดขอบเขตบริษัทที่ต้องปฏิบัติตาม โดยมีผลบังคับใช้นอก EU ด้วย โดยปรับใช้กับบริษัทที่จัดตั้งในสหภาพยุโรป (EU Companies) หากมีพนักงานมากกว่า 1,000 คน และมีรายได้ทั่วโลกสุทธิเกิน 450 ล้านยูโร บริษัทเหล่านี้ต้องรับผิดชอบการดำเนินงานทั่วโลก ไม่จำกัดเฉพาะใน EU และบริษัทที่จัดตั้งนอกสหภาพยุโรป (Non-EU Companies) หากมีรายได้สุทธิที่เกิดขึ้นในสหภาพยุโรปเกิน 450 ล้านยูโร ถือว่าตกอยู่ภายใต้บังคับของ CSDDD ทั้งนี้ แม้จะไม่ได้มีสำนักงานใหญ่ใน EU ก็ตาม หลักการนี้สะท้อนการอ้าง "เขตอำนาจศาลตามความสัมพันธ์เชิงธุรกิจ" ของ EU

หลังจากกำหนดขอบเขตของบริษัทที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว มาตรา 3 จะขยายความต่อไปถึงขอบเขตของ "กิจกรรม" ที่บริษัทต้องรับผิดชอบตรวจสอบ

มาตรา 3 ให้คำนิยามสำคัญคือ "ห่วงโซ่กิจกรรม" (Chain of Activities) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมทั้งหมดของคู่ค้าทางธุรกิจของบริษัท ทั้งต้นน้ำ (Upstream) เช่น ซัพพลายเออร์วัตถุดิบ และปลายน้ำ (Downstream) บางส่วน เช่น การจัดจำหน่าย การขนส่ง การบังคับใช้กฎหมายนอกอาณาเขตในทางปฏิบัติ การที่บริษัทต้องตรวจสอบ "ห่วงโซ่กิจกรรม" ทั้งหมด หมายความว่าบริษัทต้องไปตรวจสอบซัพพลายเออร์นอกสหภาพยุโรป เช่น ในประเทศเวียดนาม โรงงานในบังกลาเทศ หรือเหมืองแร่ในแอฟริกา ซึ่งล้วนเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นนอกสหภาพยุโรปทั้งสิ้น

เมื่อ CSDDD กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบให้ครอบคลุมตลอด "ห่วงโซ่กิจกรรม" แล้ว ในมาตราถัดๆ มาจึงได้ลงรายละเอียดถึง "หน้าที่" ที่บริษัทต้องลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม กฎหมาย CSDDD ในมาตรา 5 - 11 ได้กำหนดกระบวนการ Due Diligence ที่บริษัทต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจากมาตรา 5 ที่กำหนดให้บริษัทต้องสร้าง "นโยบาย Due Diligence" ที่ชัดเจน ซึ่งนโยบายนี้ต้องได้รับการรับรองจากผู้บริหารระดับสูงและต้องถูกบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานและกลยุทธ์ของบริษัททั้งหมด รวมทั้งกำหนดจรรยาบรรณสำหรับพนักงานและคู่ค้า เมื่อวางกรอบนโยบาย

เสร็จสิ้น มาตรา 6 จึงกำหนดให้บริษัทมีหน้าที่เชิงรุกในการสืบหาและระบุผลกระทบทางลบ ทั้งที่ "เกิดขึ้นแล้ว" (Actual) และ "อาจจะเกิดขึ้น" (Potential) ตลอดทั้งห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ที่เป็นขั้นตอนทั้งหมดที่บริษัททำ เพื่อนำสินค้าหรือบริการจากจุดเริ่มต้น เช่น การออกแบบ การหาวัตถุดิบ ไปสู่การส่งมอบให้ลูกค้า โดยในแต่ละขั้นตอนจะมีการเพิ่มคุณค่า (Add Value) ให้กับผลิตภัณฑ์ รวมถึงการทำแผนที่ซัพพลายเชนและการประเมินความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ หลังจากระบุความเสี่ยงและผลกระทบได้แล้ว มาตรา 7 และ 8 กำหนดให้บริษัทต้องจัดการกับปัญหาเหล่านั้นอย่างเหมาะสม โดยสำหรับ Potential Impact บริษัทต้อง "ป้องกัน" ไม่ให้เกิดขึ้น เช่น การกำหนดเงื่อนไข การฝึกอบรม และการตรวจสอบซัพพลายเออร์ ส่วนสำหรับ Actual Impact บริษัทต้อง "ยุติ" และ "บรรเทา" ความรุนแรงของผลกระทบ รวมถึงการเยียวยาผู้เสียหาย และหากจำเป็นอาจต้องยุติความสัมพันธ์กับคู่ค้านอกจากการดำเนินการเชิงรุกแล้ว มาตรา 9 ยังกำหนดให้บริษัทต้องจัดให้มีช่องทางการร้องเรียนที่ปลอดภัย เข้าถึงง่าย และมีกระบวนการที่ชัดเจนสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อให้สามารถรายงานปัญหาได้โดยตรง สุดท้าย มาตรา 10 และ 11 กำหนดให้บริษัทต้อง "ติดตามประเมินผล" ประสิทธิภาพของมาตรการทั้งหมดและ "สื่อสารต่อสาธารณะ" อย่างโปร่งใส โดยการจัดทำรายงานประจำปีเผยแพร่ให้สาธารณชนรับทราบ ทำให้กระบวนการ Due Diligence ทั้งหมดเป็นวงจรที่สมบูรณ์และมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

สรุปได้ว่า มาตรา 5 - 11 ของ CSDDD ได้สร้างมาตรฐานความรับผิดชอบต่อองค์กรขึ้นใหม่ โดยเปลี่ยนจากแนวคิดของความรับผิดชอบต่อแค่ในสถานประกอบการของตน ไปสู่บริษัทต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมทางธุรกิจของตนตลอดทั้งห่วงโซ่คุณค่าทั่วโลก ซึ่งเป็นการผลักดันให้บริษัทต่าง ๆ ต้องเข้าไปจัดการกับปัญหาสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมที่ต้นตออย่างแท้จริง บริษัทในยุโรปอาจถูกฟ้องร้องและลงโทษในยุโรปได้ หากล้มเหลวในการทำหน้าที่ตรวจสอบและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในซัพพลายเชนของตน ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตามในโลก

การประยุกต์ใช้ มาตรา 5 - 11 ในเชิงนโยบายควรกำหนดให้องค์กรต้องนำนโยบาย Due Diligence (DD) ไปเป็นแกนหลักของยุทธศาสตร์องค์กร โดยบูรณาการประเด็นสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมเข้าไปในทุกการตัดสินใจทางธุรกิจ นับตั้งแต่การจัดซื้อจัดจ้างไปจนถึงการลงทุน อีกทั้งจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายการบริหารความเสี่ยงจากการมองเพียงความเสี่ยงทางการเงิน ไปสู่การประเมิน ความเสี่ยงด้านความยั่งยืน ตลอดห่วงโซ่คุณค่า องค์กรควรสร้างนโยบายการคัดเลือกคู่ค้าที่เข้มงวด โดยให้การผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำธุรกิจร่วมกัน

ในส่วนของข้อเสนอแนะในการปฏิบัติจริง องค์กรต้องดำเนินการจัดตั้งกลไกร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ ตามมาตรา 9 โดยสร้างช่องทางการสื่อสารที่ปลอดภัย เข้าถึงง่าย และโปร่งใส พร้อมทั้งมีมาตรการคุ้มครองผู้ร้องเรียน มิให้ถูกคุกคาม สำหรับการจัดการความเสี่ยง องค์กรควรจัดให้มีแผนอบรมและพัฒนาศักยภาพซัพพลายเออร์ สำหรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น เพื่อป้องกันปัญหาแต่ต้นเหตุ และเมื่อเกิดผลกระทบขึ้นจริงแล้ว จะต้อง มี แผนปฏิบัติการแก้ไขที่ระบุขั้นตอน ระยะเวลา และงบประมาณเยียวยา

อย่างชัดเจน นอกจากนี้ องค์กรควรจัดทำรายงานประจำปี เพื่อเปิดเผยข้อมูลตามข้อกำหนดในมาตรา 11 อย่างเคร่งครัด เพื่อแสดงถึงความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

CSDDD ได้สร้างระบบความรับผิดชอบและการเยียวยาหลายระดับ (Multi-level liability and remedy system) ดังนี้ ระดับแรก คือ ระดับปฏิบัติการ (Operational Level) มาตรา 9 (Complaints Procedure) เปิดช่องทางสำหรับผู้เสียหายในการร้องเรียนและเรียกร้องการแก้ไขโดยตรง และมาตรา 8(5) (Remediation Duty) กำหนดหน้าที่ของบริษัทในการ "เยียวยา" ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วโดยสมัครใจ ซึ่งอาจรวมถึงการจ่ายค่าชดเชย ระดับต่อมา คือ ระดับกฎหมาย (Judicial Level) มาตรา 29 (Civil Liability) ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการ "ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย" ผ่านกระบวนการศาล หากการเยียวยาในระดับปฏิบัติการล้มเหลวหรือไม่เพียงพอ และระดับสุดท้ายระดับการกำกับดูแล (Regulatory Level) มาตรา 18 และ 20 (Supervision and Sanctions) มาตรา 21 กำหนดให้หน่วยงานกำกับดูแลของรัฐสามารถสั่งให้บริษัทยุติการกระทำที่ละเมิดและลงโทษปรับได้ ซึ่งเป็นการบังคับให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและอาจนำไปสู่การเยียวยาทางอ้อม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า CSDDD มองการเยียวยาในภาพกว้าง ไม่ใช่แค่การจ่ายเงินเมื่อแพคดี แต่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่การรับฟังเสียงของผู้ได้รับผลกระทบ การแก้ไขปัญหาโดยตรง ไปจนถึงการใช้สิทธิทางศาลเป็นทางเลือกสุดท้าย

รายการอ้างอิง

- Aguilera, R. V., & Ruiz-Castillo, M. (2025). Toward an updated corporate governance framework: Fundamentals, disruptions, and future research. *BRQ Business Research Quarterly*, 28(2).
- Ba, Y. (2020). Corporate-led environmental governance: A theoretical model. *Administration & Society*, 53(1), 97-129.
- Business & Human Rights Resource Centre. (2024, June 23). *France: Indigenous peoples from the Amazon sue retailer Casino over deforestation and human rights violations*. Retrieved January 12, 2025, from <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/casino-lawsuit-re-deforestation-in-the-amazon-filed-in-france/>
- Business & Human Rights Resource Centre. (2024, June 23). *Suez lawsuit (re Chile)*. Retrieved January 12, 2025, from <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/chile-the-suez-case-is-one-of-three-to-be-heard-before-the-paris-court-of-appeal-based-on-the-french-law-on-the-duty-of-vigilance/>
- European Union. (2007). Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II). *Official Journal of the European Union*, L 199, 40-49.

- European Union. (2024). Directive (EU) 2024/1780 of the European Parliament and of the Council of 24 May 2024 on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 and Regulation (EU) 2023/2631. *Official Journal of the European Union*, L 178.
- Kang, X. (2024). Corporate (social) responsibility in state-business relations from the perspective of critical state theory: A historical case of early modern China. *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 9(1).
- Macchi, C., & van Zeben, J. (2021). Business and human rights implications of climate change litigation: Milieudefensie et al. v Royal Dutch Shell. *Review of European Comparative & International Environmental Law*, 30(3), 409-414.
- Meeran, R. (2020). Tort litigation against multinational corporations for violation of human rights: An overview of the position outside the United States. *Global Business and Human Rights*, 3, 1-35.
- National Research Council of the National Academies. (2011). Reference Guide on Statistics. In *Reference Manual on Scientific Evidence* (3rd ed., pp. 211-302). The National Academies Press.
- Ruggie, J. G. (2011). *Guiding principles on business and human rights: Implementing the United Nations 'Protect, Respect and Remedy' framework (A/HRC/17/31)*. United Nations Human Rights Council.
- Roorda, L. (2023). Attribution and apportionment of liability in transnational human rights litigation. In L. Zegveld & G. Sluiter (Eds.), *Civil liability for human rights violations: A handbook for practitioners* (pp. 215-240). The Hague: T.M.C. Asser Press.
- Sherpa. (2023, March 23). *Duty of Vigilance: Sherpa and ActionAid France sue the Yves Rocher group for failure to respect trade union rights in Turkey* [Press Release]. Retrieved January 12, 2025, from <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/turkey-47-former-employees-join-lawsuit-against-yves-rocher-over-alleged-violations-of-french-duty-of-vigilance-law/>
- Smit, L., Wood, A., Fakhouri, R., et al. (2020). *Study on due diligence requirements through the supply chain: Final report*. London: British Institute of International and Comparative Law. Retrieved January 12, 2025, from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/b2b_study_main_report_en.pdf
- Van Calster, G., & Ryngaert, C. (2024). The Corporate Sustainability Due Diligence Directive and private international law: A complex pas de deux. *Journal of Private International Law*, 20(1), 112-145.
- Zaidan, E., & Ibrahim, I. A. (2024). AI governance in a complex and rapidly changing regulatory landscape: A global perspective. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11.